

PHÁT TRIỂN KĨ NĂNG TỰ HỌC CHO HỌC SINH VỚI SƠ ĐỒ TRONG DẠY HỌC LỊCH SỬ Ở TRƯỜNG TRUNG HỌC PHỔ THÔNG

Chu Thị Mai Hương

Tóm tắt: *Tự học là một trong những kĩ năng góp phần quyết định đến kết quả học tập của học sinh. Xuất phát từ vị trí của hoạt động tự học đối với học sinh, bài viết trình bày vai trò của sơ đồ trong việc phát triển kĩ năng tự học cho học sinh. Từ đó, đề xuất quy trình, biện pháp sử dụng sơ đồ trong dạy học lịch sử ở trường Trung học phổ thông nhằm nâng cao hiệu quả hoạt động học tập của học sinh và góp phần nâng cao chất lượng dạy học môn Lịch sử ở trường phổ thông.*

Từ khóa: *Phương pháp dạy học lịch sử, kĩ năng tự học, sơ đồ.*

1. Mở đầu

Hoạt động học là một trong hai hoạt động cơ bản của quá trình dạy và học. Tự học cũng là hình thức tổ chức dạy học, tuy nhiên tự học mang tính độc lập và có quan hệ chặt chẽ với quá trình dạy học. Hiệu quả của quá trình dạy học là sự tương tác giữa giáo viên và học sinh [1], [2]. Để quá trình tương tác có hiệu quả cần đến sự vận động của tư duy từ giáo viên và học sinh nhằm làm chủ kiến thức, hoàn thiện kĩ năng, kĩ xảo tạo điều kiện cho quá trình lĩnh hội kiến thức có mục đích và đạt hiệu quả cao [3]. Với sự phát triển của công nghệ thông tin, lượng thông tin ngày càng nhiều, trong điều kiện đó cần hình thành và phát triển kĩ năng tự học cho học sinh để tự mình hoàn thành các nhiệm vụ học tập. Tuy nhiên, trong dạy học lịch sử hiện nay, nhiều giáo viên chưa nhận thức vai trò, ý nghĩa của phát triển kĩ năng tự học cho học sinh. Một số giáo viên cho rằng tự học là nhiệm vụ của học sinh cho nên chưa có biện pháp rèn luyện, phát triển kĩ năng tự học cho học sinh. Kết quả là học sinh không biết học nội dung gì và học như thế nào? Điều này ảnh hưởng trực tiếp đến kết quả học tập của mỗi học sinh và ảnh hưởng đến chất lượng dạy học bộ môn. Phát triển kĩ năng tự học cho học sinh là biện pháp quan trọng để nâng cao hiệu quả dạy học và nâng cao chất lượng dạy học bộ môn. Vấn đề này được nhiều nhà giáo dục quan tâm và nghiên cứu nhằm đề xuất các biện pháp để phát huy năng lực tự học [4; 8-11] Một số nghiên cứu cụ thể như sử dụng phiếu học tập để phát huy năng lực tự học [5; 29-31], sử dụng sơ đồ tư duy để bồi dưỡng năng lực tự học [6; 7-9], [7; 8-9] sách giáo khoa để phát triển kĩ năng tự học [8; 34-37]. Các nghiên cứu trên đều khẳng định vai trò, ý nghĩa của hoạt động tự học của học sinh trong dạy học và đề xuất các biện pháp để rèn luyện, phát triển năng lực tự học cho người học. Tuy nhiên, ít công trình nghiên cứu có hệ thống về việc vận dụng sơ đồ để phát triển kĩ năng tự học cho học sinh trong dạy học lịch sử. Đây là cơ sở để tác giả đề xuất biện pháp sử dụng sơ đồ để phát triển kĩ năng tự học cho học sinh trong dạy học lịch sử ở trường THPT. Qua phân nghiên cứu hoạt động dạy học của giáo viên, tác giả đánh giá vai trò của sơ đồ trong quá trình dạy học, qua đó đề xuất biện pháp sử dụng sơ đồ phát triển kĩ năng tự học cho học sinh trong dạy học lịch sử ở trường THPT nhằm phát huy tính tích cực, chủ động, sáng tạo của học sinh trong quá trình học tập. Đồng thời, việc sử dụng biện pháp này sẽ nâng cao hiệu quả bài học và góp phần đổi mới phương pháp dạy học lịch sử ở trường THPT hiện nay.

2. Nội dung vấn đề

2.1. Vai trò của việc sử dụng sơ đồ để phát triển kĩ năng tự học lịch sử cho học sinh

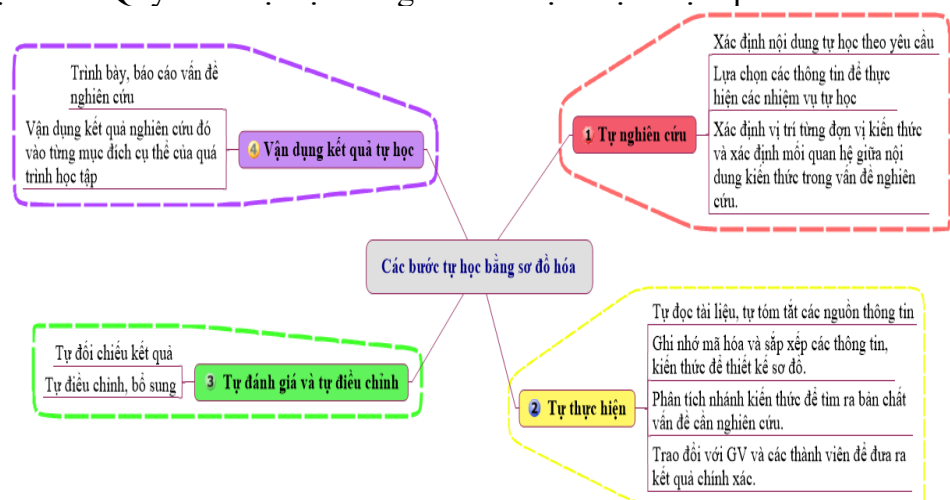
Tự học là một hoạt động tư duy mang tính tự giác, tích cực, chủ động, độc lập của học sinh qua việc sử dụng phương pháp, thủ thuật học tập để đạt được mục đích học tập. Tự học lịch sử là một hoạt động được học sinh tự giác, chủ động, tích cực, độc lập tìm hiểu, nghiên cứu, ôn lại những kiến thức lịch sử đã học và tiếp tục tìm tòi, khám phá những kiến thức lịch sử mà học sinh chưa biết để đạt mục đích và yêu cầu của việc học tập bộ môn Lịch sử. Để tự học có hiệu quả cần xác định được nội dung tự học, phương pháp tự học, phương tiện tự học sao cho phù hợp với mục đích cần tự học. Tự học bằng

sơ đồ không những đóng vai trò là một công cụ hỗ trợ việc tự học là còn giữ vai trò là một phương pháp tự học hiệu quả cho học sinh trong quá trình học tập ở trường phổ thông. Tự học bằng sơ đồ là cách sử dụng sơ đồ nhằm thực hiện các hoạt động sau: Xác định được nhiệm vụ và mục tiêu học tập. Lập được kế hoạch và thực hiện các phương pháp và thủ thuật học tập biểu hiện việc tự học lịch sử ở trên lớp như chú ý nghe giảng để chọn lọc những kiến thức cơ bản để tự ghi chép, trả lời các câu hỏi của giáo viên và các câu hỏi, bài tập trong sách giáo khoa, tự phát hiện vấn đề và giải quyết vấn đề. Các hình thức của việc tự học ở nhà biểu hiện như: tự làm việc với các tài liệu học tập, tự đọc và ghi chép tóm tắt lại những nội dung cơ bản của bài học mới trong sách giáo khoa và tài liệu tham khảo, tự trả lời các câu hỏi và bài tập trong sách giáo khoa. Tự đánh giá và điều chỉnh việc học tự kiểm tra, đánh giá những nội dung kiến thức đã học, tìm kiếm sự giúp đỡ, đóng góp ý kiến từ người khác, tự điều chỉnh phương pháp học để cải thiện kết quả học tập.

Như vậy, tự học bằng sơ đồ là thao tác tư duy để xác định nhiệm vụ, mục tiêu học tập, lập kế hoạch học tập, tổng hợp, hệ thống hóa tài liệu, lựa chọn, phân tích, nghiên cứu tài liệu học tập, ghi chép tóm tắt tài liệu đã đọc, xác định vấn đề và tìm ra bản chất của vấn đề... Việc rèn luyện kỹ năng tự học qua sơ đồ góp phần tích cực vào đổi mới phương pháp dạy học lịch sử ở trường phổ thông, tự học bằng sơ đồ hóa giúp học sinh dễ nắm bắt và hiểu được bản chất của kiến thức lịch sử trong bài học và trong chương trình môn Lịch sử. Vận dụng các thao tác tư duy trong việc so sánh, đối chiếu kiến thức cơ bản để đưa ra đánh giá, nhận xét. Hệ thống hóa được các trả lời cho các câu hỏi, bài tập. Trình bày kiến thức đã thu được một cách trình tự, logic. Phát huy tính tích cực chủ động tham gia học tập của học sinh, tạo cơ hội cho học sinh khám phá, sáng tạo trong quá trình thiết kế và sử dụng sơ đồ, tạo hứng thú cho học sinh trong quá trình học tập.

2.2. Quy trình sử dụng sơ đồ để phát triển kỹ năng tự học cho học sinh trong dạy học lịch sử

Việc sử dụng sơ đồ để hình thành kỹ năng tự học là biện pháp quan trọng để phát triển toàn diện học sinh. Quy trình tự học bằng sơ đồ được thực hiện qua các bước sau:

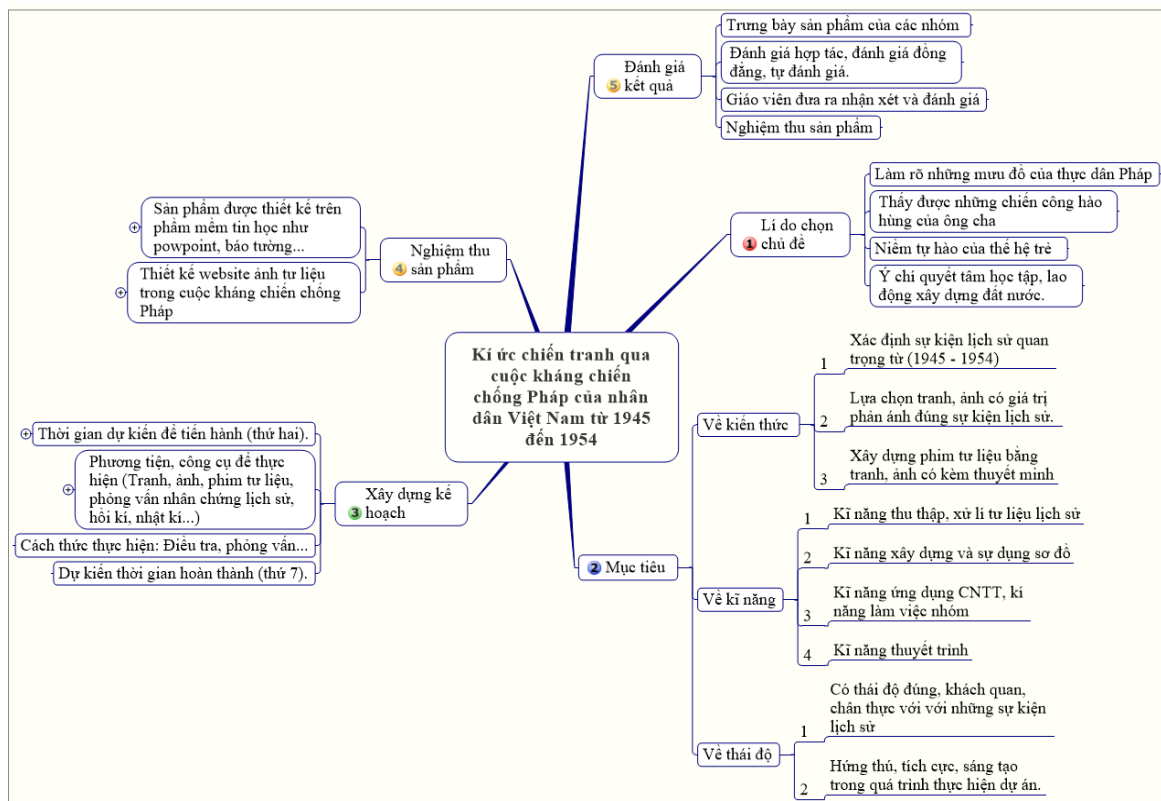
Hình 1: Các bước tự học bằng sơ đồ

Như vậy, quy trình sử dụng sơ đồ để phát triển kỹ năng trong dạy học lịch sử không chỉ giúp học sinh xác định được mức độ đạt được của kỹ năng tự học mà còn giúp học sinh xác định con đường để hình thành kỹ năng tự học để giải quyết các nhiệm vụ học tập. Do vậy, sử dụng sơ đồ để phát triển kỹ năng tự học cho học sinh trong dạy học lịch sử cần thực hiện theo quy trình trên.

2.3. Biện pháp sử dụng sơ đồ để phát triển kỹ năng tự học cho học sinh trong dạy học lịch sử ở trường Trung học phổ thông

Sử dụng sơ đồ để tự lập kế hoạch học tập. Kế hoạch là tập hợp những thao tác, hành động, công việc cụ thể được sắp xếp theo trình tự nhất định nhằm đạt được mục tiêu đề ra. Việc lập kế hoạch có ý nghĩa quan trọng trong thực tiễn nói chung và trong hoạt động học tập nói riêng. Kế hoạch học tập được hiểu là hoạt động sắp xếp có trình tự những công việc có liên quan đến hoạt động học tập nhằm đem lại kết quả cao nhất trong học tập của học sinh. Việc sử dụng sơ đồ để lập kế hoạch học tập sẽ hỗ trợ tối đa hiệu quả các bước trong quá trình xây dựng và thực hiện kế hoạch. *Thứ nhất*, sơ đồ được dùng để xác định mục tiêu học tập một cách rõ ràng. *Thứ hai*, sơ đồ được dùng để chia nhỏ những công việc cụ thể và đề ra các biện pháp để đạt được mục tiêu đã đề ra trong kế hoạch. *Thứ ba*, sơ đồ được dùng để xây dựng bản kế hoạch đầy đủ, hoàn chỉnh giúp cho người thực hiện kế hoạch biết được các công việc, tiến trình thời gian, kết quả đạt được từ đó thuận lợi cho việc đánh giá kế hoạch có đạt được mục tiêu hay đạt được ở mức độ như thế nào?

Ví dụ sau khi dạy xong nội dung “*Cuộc kháng chiến chống Pháp của nhân dân Việt Nam từ 1945 đến 1954*”. Giáo viên vận dụng kỹ thuật dạy học dự án để tổ chức học sinh tự học theo nội dung sau: “*Bằng những bức ảnh lịch sử em hãy xây dựng câu chuyện được ghi lại trong kí ức của nhân vật từng tham gia trong cuộc kháng chiến chống Pháp của nhân dân Việt Nam từ 1945 đến 1954*”. Giáo viên sử dụng sơ đồ để giới thiệu nhiệm vụ, quy trình nhằm giúp học sinh lập kế hoạch khi thực hiện dự án.

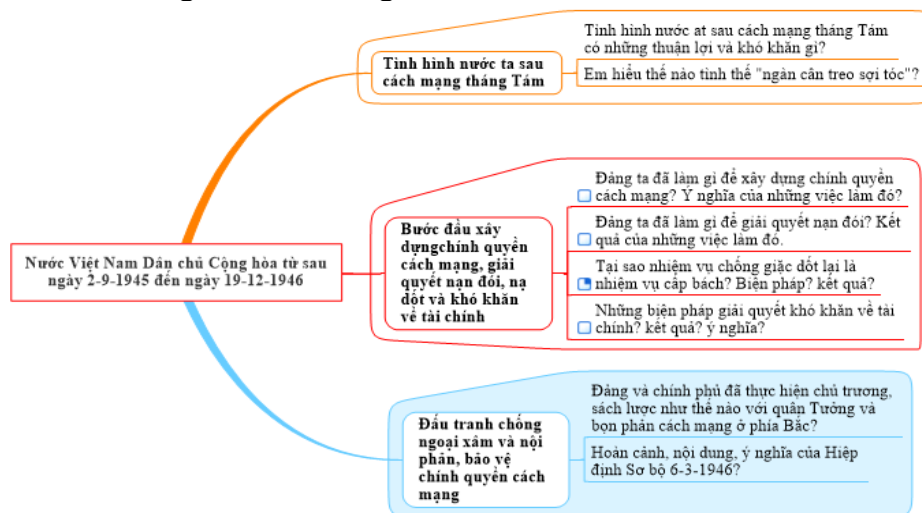
Hình 2: Sơ đồ nội dung thực hiện dự án “Kí ức chiến tranh qua cuộc kháng chiến chống Pháp của nhân dân Việt Nam từ 1945-1954”

Việc sử dụng sơ đồ để lập kế hoạch thực hiện nhiệm vụ học tập sẽ giúp học sinh sắp xếp nội dung công việc một cách trình tự, đồng thời thấy được nội dung cụ thể của từng hoạt động trong kế hoạch đó và mức độ đạt được của mỗi công việc trong từng giai

đoạn. Từ đó, có thể điều chỉnh nội dung kiến thức để hoàn thành nhiệm vụ học tập mà giáo viên đã giao cho.

Tự làm việc với sách giáo khoa. Sử dụng sơ đồ để tự làm việc với sách giáo khoa được thể hiện bằng những thao tác cụ thể như: đọc hiểu nội dung từng mục của mỗi bài học trong sách giáo khoa để tìm ra những ý chính, nội dung kiến thức cơ bản, những ý cụ thể hóa cho những ý chính, sắp xếp các ý đã đọc theo hệ thống cấu trúc của bài học, xác định mối quan hệ giữa các nội dung kiến thức đó. Việc sử dụng sơ đồ để khái quát các nội dung kiến thức cơ bản đã đọc sẽ giúp học sinh xác định được kiến thức cơ bản nhất của bài học, biết được những nội dung kiến thức nào khó, chưa hiểu để tìm hiểu, nghiên cứu hay trao đổi, thắc mắc với bạn hoặc với giáo viên. Đồng thời, thông qua việc đọc hiểu và ghi chép lại những nội dung kiến thức cơ bản của bài học trong sách giáo khoa còn giúp rèn luyện năng lực tư duy, khái quát, phân tích, tổng hợp, so sánh, đối chiếu... và kỹ năng ghi nhớ nhanh, hiệu quả. Từ đó, học sinh có hứng thú hơn trong quá trình tự học tập và tự nghiên cứu của bản thân.

Ví dụ, để chuẩn bị học bài 17 “*Nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa từ sau ngày 2-9-1945 đến ngày 19-12-1946*”, giáo viên tổ chức, hướng dẫn học sinh tự học trước nội dung kiến thức trong bài dưới dạng sơ đồ kiến thức sau:

Hình 3: Giáo viên hướng dẫn học sinh tự học bằng sơ đồ

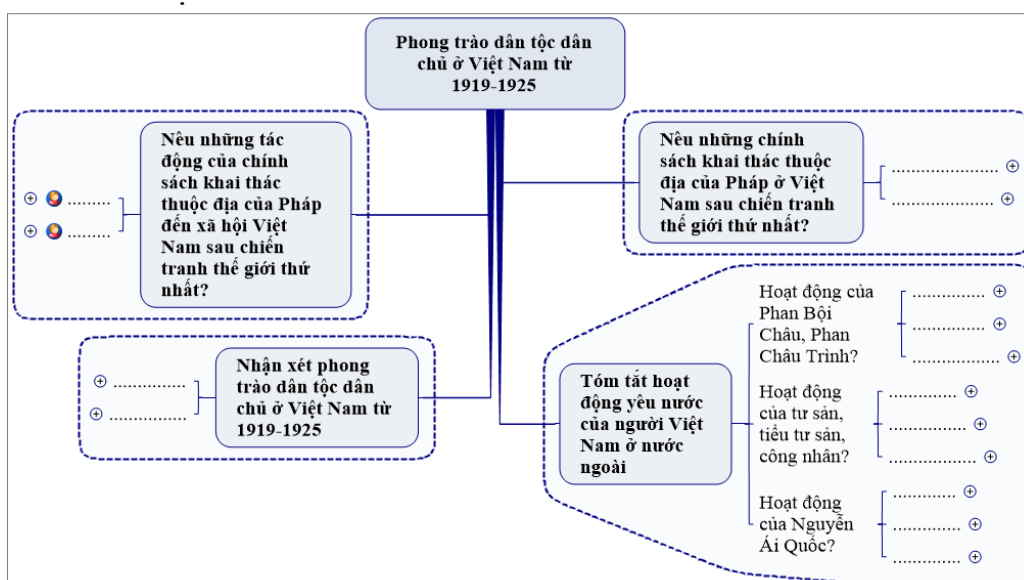
Việc sử dụng sách giáo khoa để hoàn thành hệ thống các câu hỏi theo sự hướng dẫn của giáo viên trước khi học bài mới dưới dạng sơ đồ giúp học sinh dễ dàng bổ sung, thêm bớt nội dung các câu trả lời tương ứng với câu hỏi. Đồng thời học sinh dễ dàng quan sát được những câu đã trả lời được và những câu chưa trả lời để khi học bài trên lớp học sinh trao đổi, thắc mắc với giáo viên trong quá trình học. Như vậy, việc sử dụng sơ đồ để hệ thống hóa những nội dung đã đọc và ghi chép lại những nội dung đó giúp học sinh dễ dàng nắm trước được cấu trúc của bài học, biết được những nội dung kiến thức cơ bản, xác định được nhiệm vụ trong quá trình học tập.

Tự làm việc với tài liệu tham khảo. Tài liệu tham khảo có vị trí, ý nghĩa quan trọng trong quá trình dạy học lịch sử ở trường phổ thông. Các nguồn tài liệu tham khảo giúp học sinh cụ thể hóa, minh họa những nội dung kiến thức có trong sách giáo khoa. Các thao tác của việc tự làm việc với tài liệu tham khảo như đọc các sách chuyên khảo có liên quan đến nội dung bài học hay vấn đề đang nghiên cứu. Xem các phim tư liệu, các tranh ảnh lịch sử, các lược đồ, sơ đồ... Tuy nhiên, để quá trình tự làm việc với tài liệu tham khảo có hiệu quả, học sinh cần phải ghi chép khoa học các nội dung đã đọc, xem trong tài liệu đó. Học sinh nên sử dụng sơ đồ để ghi chép sao cho ngắn gọn, khoa học, đầy đủ, chính xác.

Ví dụ khi dạy bài 20 “*Cuộc kháng chiến toàn quốc chống thực dân Pháp kết thúc (1953-1954)*”, trước khi tìm hiểu chiến dịch lịch sử Điện Biên Phủ (1954) giáo viên yêu cầu học sinh về nhà đọc và sưu tầm tài liệu tham khảo để tìm hiểu những nội dung kiến thức có liên quan đến bài học như: Sưu tầm những thư, lệnh, điều động trong chiến dịch Điện Biên Phủ, các công tác tư tưởng – văn hóa trong thời gian diễn ra chiến dịch Điện Biên Phủ, những thành tích chiến đấu của quân và dân ta trong Đông Xuân 1953-1954, những nhận xét đánh giá của người Pháp về Điện Biên Phủ... Mỗi nội dung đã đọc hoặc sưu tầm giáo viên yêu cầu học sinh tóm tắt nội dung dưới dạng sơ đồ kiến thức, trong quá trình học bài trên lớp giáo viên cho học sinh tự trình bày những nội dung đã chuẩn bị ở nhà.

Tự nghe giảng và tự ghi chép. Nghe giảng và ghi chép là kỹ năng không thể thiếu ở học sinh trong quá trình học tập. Để việc nghe và ghi chép có hiệu quả học sinh cần xác định phương pháp và phương tiện sao cho ghi nhanh, ghi đúng, ghi đủ nội dung kiến thức mà vẫn không ảnh hưởng đến việc nghe giảng. Việc ghi chép bằng sơ đồ được thực hiện qua các bước: Xác định nội dung chính để ghi khi nghe giảng; Đối chiếu những kiến thức trong bài giảng với nội dung kiến thức cơ bản trong sách giáo khoa; Sắp xếp những nội dung đó theo trình tự cấu trúc của bài học; Lựa chọn các kí hiệu, từ khóa và mã hóa chúng trên sơ đồ kiến thức để ghi theo ý hiểu của bản thân; Đánh dấu những phần kiến thức chưa nghe rõ hoặc chưa hiểu bằng những câu hỏi cụ thể; Đánh dấu những phần kiến thức có thể mở rộng; Phân tích và kiểm tra lại mối quan hệ giữa các nội dung kiến thức được thể hiện trên sơ đồ; Đọc lại toàn bộ nội dung kiến thức đã xây dựng một cách hệ thống trên sơ đồ.

Ví dụ sau khi dạy xong bài 12 “*Phong trào dân tộc dân chủ ở Việt Nam từ năm 1919 đến năm 1925*”, giáo viên sử dụng sơ đồ để đưa ra hệ thống câu hỏi nhằm củng cố lại nội dung, kiến thức cơ bản của bài học rồi yêu cầu học sinh nhớ lại những kiến thức đã học trong bài học. Từ các câu trả lời của học sinh, giáo viên nhận xét và tóm tắt lại câu trả lời dưới dạng sơ đồ kiến thức và ghi lại trên bảng. Yêu cầu học sinh vẽ lại sơ đồ vào vở để về nhà học bài cũ theo sơ đồ.

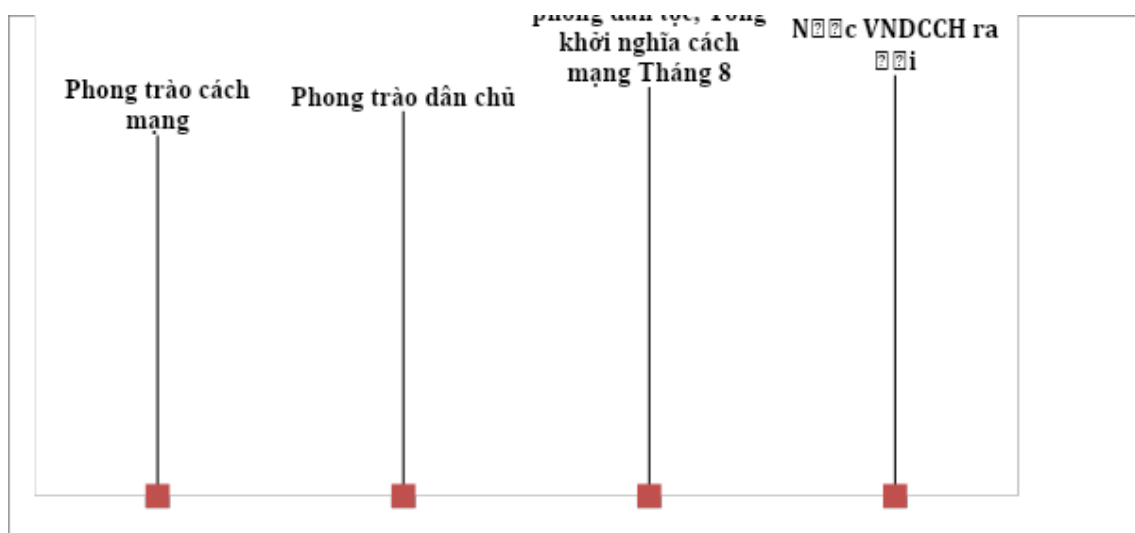
Hình 4: Hệ thống câu hỏi, bài tập để củng cố nội dung bài học qua sơ đồ

Để làm tốt hoạt động nghe và ghi, học sinh cần thực hiện các thao tác sau: Tập trung, chú ý, kiên nhẫn lắng nghe bài giảng. Lựa chọn phương tiện để ghi chép. Nội dung ghi chép phải chính xác, ngắn gọn, dễ hiểu. Như vậy, việc sử dụng sơ đồ để ghi chép giúp sắp xếp các thông tin có thứ tự và hệ thống, giúp việc ghi nhớ nhanh hơn và

lâu hơn. Các kí hiệu, hình ảnh, biểu tượng trên sơ đồ sẽ giúp người học lưu giữ thông tin một cách ngắn gọn, khoa học, dễ nhớ. Cách trình bày nội dung tự học bằng sơ đồ hóa giúp người học có cách nhìn bao quát và thấy được mối liên hệ, quan hệ giữa các nội dung quan trọng của một vấn đề, một sự kiện, hiện tượng hay một quá trình lịch sử mà học sinh đang nghiên cứu. Đồng thời có thể đánh dấu những nội dung kiến thức chưa hiểu để hỏi hoặc nghiên cứu lại.

Tự giải quyết vấn đề lịch sử. Tự mình tìm cách giải quyết vấn đề là một năng lực quan trọng, cần thiết trong quá trình học tập của học sinh. Việc tự giải quyết vấn đề của học sinh trong học tập được thể hiện qua các hoạt động như: thắc mắc, đưa ra những ý kiến của bản thân, trao đổi, hỏi ý kiến bạn bè, giáo viên... Từ đó, để tự tìm ra hướng giải quyết vấn đề thông qua quá trình tự đọc tự ghi chép nội dung bài giảng, sách giáo khoa, tài liệu tham khảo. Việc sử dụng sơ đồ để phát hiện và giải quyết vấn đề được thực hiện qua các thao tác như tự xác định vấn đề, xác định mục tiêu, làm rõ các nguyên nhân dẫn đến vấn đề, đề xuất phương án giải quyết vấn đề từ đó lựa chọn biện pháp để giải quyết, tiến hành giải quyết vấn đề, tự kiểm tra và đánh giá vấn đề đã giải quyết, báo cáo kết quả đạt được sau khi vấn đề đã giải quyết.

Khi dạy xong chương II “*Việt Nam từ năm 1930 đến năm 1945*”, giáo viên tổ chức ôn lại kiến thức đã học và cho học sinh quan sát sơ đồ sau:

Hình 5: Ôn tập kiến thức qua sơ đồ

Bước 1: Sử dụng sơ đồ hóa để xác định vấn đề cần giải quyết

Qua sơ đồ trên giáo viên đưa ra câu hỏi để yêu cầu học sinh xác định vấn đề dân tộc được thực hiện qua mỗi thời kì lịch sử. Giáo viên đặt câu hỏi: “*Quan sát sơ đồ, em hãy trình bày nhiệm vụ cách mạng của Việt Nam qua mỗi thời kì.*” “*Em có nhận xét gì về nhiệm vụ Cách mạng của từng thời kì? Từ đó, xác định nhiệm vụ nào được coi là nhiệm vụ quan trọng và cần giải quyết qua các thời kì đó?*”. Qua quan sát sơ đồ và vận dụng những kiến thức đã học, học sinh tìm câu trả lời để hoàn thành các câu hỏi của giáo viên.

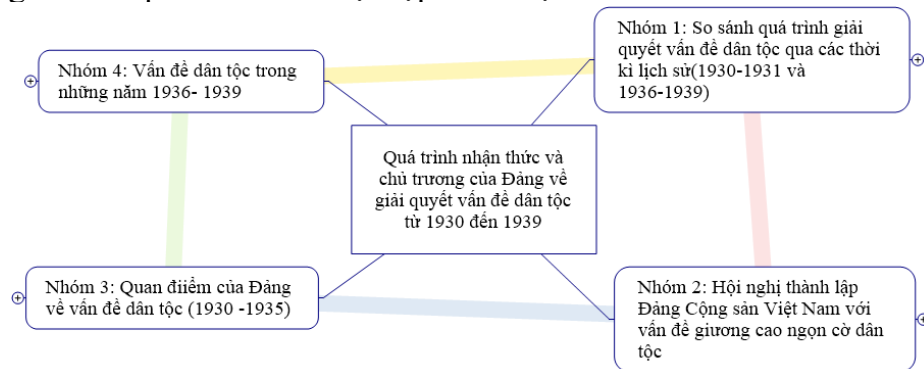
Việc xác định vấn đề cần giải quyết là cơ sở để giáo viên tiếp tục tổ chức, hướng dẫn học sinh xác định mục tiêu và nội dung vấn đề cần giải quyết qua mỗi thời kì cách mạng của dân tộc. Giáo viên tiếp tục đưa ra các câu hỏi định hướng để học sinh giải quyết nhiệm vụ học tập. Giáo viên tổ chức cho học sinh làm việc theo nhóm để giải quyết từng vấn đề mà giáo viên định hướng.

Bước 2: Phân tích các nguyên nhân dẫn đến vấn đề cần giải quyết

Để hoàn thành câu hỏi “*Những yếu tố nào tác động đến việc giải quyết vấn đề dân tộc*”, giáo viên tổ chức học sinh xác định những yếu tố có ảnh hưởng đến vấn đề cần giải quyết bằng những câu hỏi gợi ý: “*Những quan điểm cơ bản của Quốc tế công sản, của chủ nghĩa Mác Lê – Nin và của Nguyễn Ái Quốc về vấn đề dân tộc ở các nước thuộc địa được thể hiện như thế nào?*”, “*Thực tiễn cách mạng Việt Nam qua các thời kì từ 1930 – 1945?*”. Tương tự, với những nội dung khác học sinh lần lượt tìm kiếm câu trả lời để hoàn thành những câu hỏi gợi ý của giáo viên.

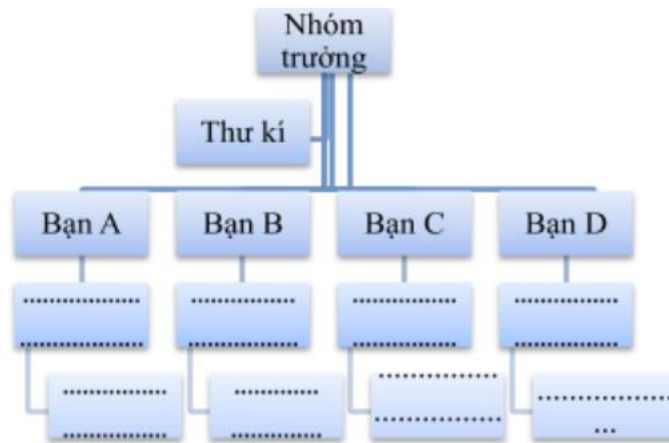
Bước 3: Đề xuất và lựa chọn biện pháp để giải quyết vấn đề

Sau khi xác định những nguyên nhân dẫn đến vấn đề giáo viên tổ chức học sinh giải quyết từng vấn đề qua hình thức học tập thảo luận nhóm.

Hình 6: Sơ đồ để tổ chức học sinh giải quyết vấn đề

Tiếp đến từng nhóm làm việc độc lập với nhau. Các thành viên trong nhóm tiến hành giao nhiệm vụ cho từng thành viên và đóng góp ý kiến để giải quyết nhiệm vụ chung của nhóm. Sơ đồ được sử dụng để giao nhiệm vụ cho từng thành viên và ghi lại những ý kiến đóng góp của các thành viên trong quá trình giải quyết vấn đề.

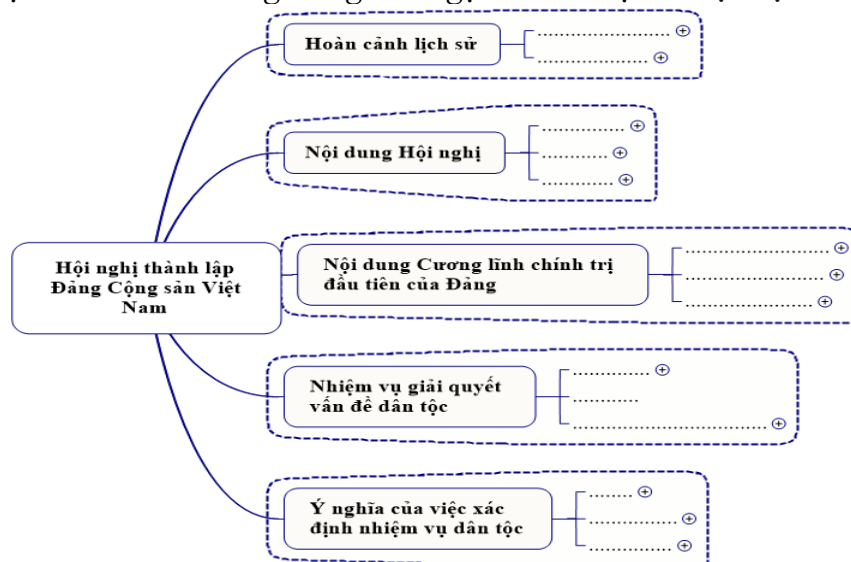
Hình 7: Sơ đồ phân nhóm và giao nhiệm vụ

Việc sử dụng sơ đồ để phân nhóm, giao nhiệm vụ học tập, tập hợp ý kiến, đề xuất, lựa chọn các giải pháp nhằm giải quyết vấn đề sẽ huy động được nhiều ý kiến nối tiếp nhau và cơ hội để đưa ra ý kiến của mỗi thành viên là ngang nhau. Đồng thời, qua sơ đồ học sinh nhanh chóng xác định được những ý kiến trùng nhau hoặc ý kiến chưa đúng hoặc chưa chính xác cần loại bỏ để cùng thống nhất và lựa chọn được ý kiến đúng nhất cho việc giải quyết vấn đề. Quan trọng hơn việc sử dụng sơ đồ để ghi lại các ý kiến

của các thành viên còn cho thấy mức độ tích cực trong việc đóng góp ý tưởng của mỗi thành viên.

Bước 4: Thực hiện đánh giá, báo cáo kết quả quá trình giải quyết vấn đề

Ở bước này các thành viên trong nhóm tự đánh giá kết quả hoàn thành nhiệm vụ học tập để thống nhất ý kiến nhằm đưa ra kết quả cuối cùng của quá trình giải quyết vấn đề. Sau đó các nhóm sử dụng sơ đồ tư duy để sắp xếp nội dung cần báo cáo theo hệ thống. Ví dụ nhóm 2 sử dụng sơ đồ tư duy để báo cáo nội dung “*Hội nghị thành lập Đảng Cộng sản Việt Nam với vấn đề gương cao ngọn cờ dân tộc*” được cụ thể như sau:

Hình 8: Học sinh báo cáo kết quả quá trình giải quyết vấn đề bằng sơ đồ

Như vậy, việc sử dụng sơ đồ để tổ chức học sinh giải quyết vấn đề giáo viên có thể giám sát toàn bộ quá trình giải quyết vấn đề của từng cá nhân học sinh cũng như kiểm tra, đánh giá được kết quả, mức độ đạt được của mỗi học sinh trong quá trình giải quyết vấn đề theo yêu cầu và mục tiêu đưa ra.

3. Kết luận

Như vậy, sơ đồ không chỉ là phương tiện dạy học mà còn là một phương pháp dạy học tích cực có tác dụng rất lớn trong việc rèn luyện kỹ năng tự học cho học sinh nhằm góp phần đổi mới phương pháp, nâng cao chất lượng dạy học bộ môn, đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục theo hướng tiếp cận năng lực học sinh. Tuy nhiên, để phát triển kỹ năng tự học cần hình thành cho học sinh có kỹ năng thiết kế và sử dụng thành thạo các loại sơ đồ trong học tập và giáo viên nên thường xuyên sử dụng phương pháp này trong dạy học. Mặt khác, để phát huy tối ưu hiệu quả của phương pháp này đòi hỏi giáo viên phải nắm rõ quy trình, biện pháp sử dụng sơ đồ sao cho phù hợp với các mục tiêu, nhiệm vụ đặt ra trong quá trình dạy học lịch sử ở trường THPT.

Tài liệu tham khảo

- [1] Nguyễn Cảnh Toàn, Lê Hải Yến, *Xã hội học tập học tập suốt đời và các kỹ năng tự học*, Nxb Dân trí, HN 2011.
- [2] Nguyễn Cảnh Toàn (chủ biên) Nguyễn Kỳ, Vũ Văn Tảo, Bùi Tường, *Quá trình Dạy – Tự học*, Nxb Giáo dục, Hn 1997.
- [3] Trung tâm nghiên cứu và phát triển tự học, *Tự học, tự đào tạo- Tư tưởng chiến lược của phát triển giáo dục Việt Nam*, Nxb Giáo dục, HN, 1998
- [4] Phạm Xuân Vũ, *Một số biện pháp phát huy năng lực tự học của sinh viên ngành Sư phạm Lịch sử*, trường Đại học Đồng Tháp, Tạp chí Khoa học, số 14/2015, tr 8-11.
- [5] Hoàng Thị Minh Thảo, *Sử dụng phiếu học tập trong tổ chức dạy học simenar học phần lí luận văn học ở trường Cao đẳng Sư phạm nhằm phát huy năng lực tự học cho sinh viên*. Tạp chí Giáo dục, số 364/2015, tr 29-31.

- [6] Nguyễn Thị Nhi, *Bồi dưỡng năng lực tự học cho học sinh qua việc sử dụng sơ đồ tư duy trong dạy học Vật lí ở trường Trung học phổ thông*, Tạp chí Khoa học Giáo dục, số 127/2016, tr 7-9.
- [7] Trần Đình Châu, *Sử dụng bản đồ tư duy bồi dưỡng năng lực tự học*, Bản tin Giáo dục Từ xa & Tại chức, số 34/2012, tr 8-9.
- [8] Nguyễn Thế Bình, *Phát triển kỹ năng tự học với sách giáo khoa cho học sinh trong dạy học lịch sử ở trường phổ thông*, Tạp chí Giáo dục, số 292/2012, tr 34-37.

DEVELOPING SELF-STUDY SKILLS FOR PUPILS WITH MAPS IN TEACHING HISTORY IN HIGH SCHOOLS

Summary: *Self-study is one of the skills that determine the pupils' academic performance. Starting from the position of self-study for pupils, the essay presents the role of the maps in developing self-study skills for pupils. From then on, propose processes and measures of using the maps in teaching history in high schools to improve the efficiency of the learning activities of pupils and contribute to improving the quality of teaching history in high schools.*

Key words: *Methods of teaching history, self- study skills, maps.*